

Міністерство освіти і науки України
Український державний університет імені Михайла Драгоманова

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

на засіданні Вченої ради

УДУ імені Михайла Драгоманова

«30» березня 2023 р.

Протокол № 4

Проректор з наукової роботи

професор Григорій ТОРБІН

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ
ЗАГАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ІСТОРІЇ ПЕДАГОГІКИ

освітньо-наукової програми доктор філософії PhD

(назва освітнього рівня)

галузі знань **01 Освіта/Педагогіка**

(шифр і назва галузі знань)

спеціальності **011 Освітні, педагогічні науки**

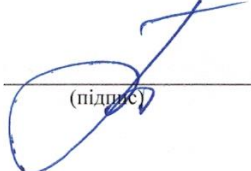
(код і назва спеціальності)

Київ 2023

Розробники програми:

Матвієнко Олена Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри початкової освіти педагогічного факультету Українського державного університету імені Михайла Драгоманова.

Гарант освітньо-наукової програми (підпис) Матвієнко О.В.

Завідуюча відділом аспірантури (підпис) Боднар К.А.

І. Опис дисципліни
Шифр дисципліни СП 01

Загальні характеристики дисципліни	Навчальне навантаження з дисципліни		Методи навчання і форми контролю
Галузь знань (шифр, назва) 01 Освіта/Педагогіка	Кількість кредитів – 3 кредити ЄКТС		Методи навчання лекції з використанням мультимедійних презентацій, проблемно-пошукові та аналітичні завдання.
Спеціальність (код, назва) 011 Освітні, педагогічні науки	Загальна кількість годин 90		
Освітній рівень (доктора філософії) доктор філософії PhD	<i>Денна</i>	<i>Заочна (вечірня)</i>	
	Лекції:		
	44	20	
Нормативна/вибіркова	Семінарські (практичні) заняття:		
	44	20	
Рік вивчення дисципліни за навчальним планом: 2-ий	Лабораторні заняття:		Форми поточного контролю усне та письмове опитування, модульні контрольні роботи, колоквиум, тестовий контроль.
	-		
Семестр 3	Індивідуальна робота:		
Тижневе навантаження (год.) - аудиторне: 2 год - самостійна робота: 10 год.	Самостійна робота:		
	46	46	
Мова навчання -	Співвідношення аудиторних годин і годин СРС:		Форма підсумкового контролю Залік
	українська		

Навчальний курс «Актуальні проблеми дослідження загальної педагогіки та історії педагогіки» забезпечує формування у аспірантів спеціальності *011 Освітні, педагогічні науки* науково-педагогічного світогляду, засвоєння аспірантами закономірностей історичного розвитку школи й освіти у провідних державах світу та в Україні, особливостей становлення та суті основних педагогічних теорій на різних етапах суспільного поступу.

Предмет вивчення навчальної дисципліни – стан, тенденції і закономірності розвитку світового (зарубіжного і вітчизняного) педагогічного досвіду і національних педагогічних культур від давнини до сучасності.

Міждисциплінарні зв'язки. Навчальний матеріал курсу спирається на базові положення філософії, загальні основи педагогіки, історії педагогіки, теорії та методика виховання, дидактики, школознавства тощо.

Метою навчальної дисципліни є підготовка аспірантів до співставлення зарубіжного педагогічного досвіду із здобутками вітчизняної школи і педагогіки. Порівняльно-педагогічний аналіз дає можливість відбирати і запровадити кращі педагогічні здобутки людства у практику вітчизняної школи, одночасно з цим передбачати небажані побічні наслідки здійснюваних педагогічних новацій.

Завдання навчальної дисципліни вивчення аспірантами курсу визначаються вимогами освітньо-кваліфікаційної характеристики аспіранта, а також специфікою майбутньої наукової діяльності й полягають у наступному:

- формування обізнаності щодо загальних та історичних основ педагогіки;
- вивчення основних закономірностей та етапів розвитку педагогічної культури від найдавніших часів до сучасності;
- ознайомлення з пріоритетами вітчизняної педагогічної думки, її впливом на розвиток школи й освіти в інших країнах світу;
- розширення педагогічного кругозору;
- ознайомлення з передовим педагогічним досвідом минулого з метою творчого використання у майбутній практичній діяльності;
- розвиток загальнолюдських цінностей, національної свідомості, національної гідності тощо.

II. Основні результати навчання та компетентності, які їх формують

№ з/п	Результати навчання	Компетентності
1.	ПРН 1 Демонструвати системний науковий і загальний культурний світогляд, професійну етику, пов'язувати загальнофілософські проблеми з вирішенням завдань, що виникають у професійній та науково-інноваційній діяльності. ПРН 2 Засвідчувати універсальні навички дослідника: вміння критично й абстрактно мислити, аналізувати, інтерпретувати, узагальнювати й оцінювати результати науково-дослідницької діяльності, генерувати нові ідеї (креативність). ПРН 5 Застосовувати сучасні інформаційні й комунікаційні технології у науковій і науково-педагогічній діяльності. ПРН 7 Здійснювати професійну науково-педагогічну діяльність у вищій школі, у наукових структурах/закладах,	ЗК 7 Здатність здійснювати науково-педагогічну діяльність у вищій школі, у наукових структурах/закладах; планувати та проводити навчальні заняття, використовуючи компетентнісний підхід; застосовувати знання у практичних ситуаціях; Здатність генерувати нові ідеї (креативність) під час вирішення дослідницьких і практичних задач, у тому числі у міждисциплінарних галузях.

	формулювати зміст, цілі навчання, обирати способи їх досягнення, форми контролю, оцінювання; розробляти й вдосконалювати освітні програми; користуватися нормативно-правовими і програмно-методичними документами, що визначають роботу в науковій установі та закладі освіти; визначати мету інноваційної діяльності, обґрунтовувати необхідність внесення запланованих змін у наукову роботу; впроваджувати інноваційні прийоми в педагогічному процесі. ПРН 8 Демонструвати сформованість компетентностей, достатніх для розуміння методології та здійснення педагогічного дослідження; для представлення та обговорення результатів своєї наукової роботи у вигляді наукових публікацій до фахових видань категорії А та Б.	
2.	ПРН 9 Демонструвати поглиблені знання за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки: нормативно-правова база, основні педагогічні концепції, термінологія, історія розвитку, сучасний стану знань із проблеми у власних дослідженнях та викладацькій практиці. ПРН 10 Застосовувати системний підхід, інтегруючи знання з інших дисциплін під час розв'язання завдань та проведення досліджень з обраної спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки; формувати структуру дисертаційного дослідження та рубрикацію його змістового наповнення.	ФК 6 Здатність ефективно збирати, опрацьовувати, узагальнювати та всебічно аналізувати інформацію про педагогічні явища і процеси, здійснювати перевірку якості педагогічної інформації; здатність до побудови пояснювально-інтерпретаційних моделей для пояснення освітніх явищ і процесів, переосмислення наявних та створення нових знань та/або професійних практик у сфері науково-педагогічної діяльності.

III. Тематичний план дисципліни

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 3 кредитів ЄКТС
90 годин.

№ з/п	Назви модулів і тем	Кількість годин									
		денна форма					заочна форма				
		Аудиторні	Лекції	Практичні (семинарські)	Лабораторні	СРС	Аудиторні	Лекції	Практичні (семинарські)	Лабораторні	СРС
Змістовий модуль I.											
Загальна педагогіка в системі сучасного педагогічного знання											
1.	<i>Загальна характеристика процесу навчання як дидактичної системи</i>	6	4	2	-	5	6	4	2	-	5
2.	<i>Форми і методи організації навчання у закладі вищої освіти</i>	6	2	4	-	10	6	2	4	-	10
	Разом за модуль I:	12	6	6		15	12	6	6		15
Змістовий модуль II.											
Історія зарубіжної школи і педагогіки											
3.	<i>Виховання та навчання у первісному суспільстві й державах Стародавнього Світу.</i>	4	2	2	-	5	4	2	2	-	5
4.	<i>Розвиток школи, виховання і педагогічних ідей у середньовічній Європі, в епоху Відродження й Реформації та у XVII-XVIII ст.</i>	4	2	2	-	5	4	2	2	-	5
5.	<i>Розвиток школи і педагогіки у зарубіжних країнах у XIX-XX ст.</i>	4	2	2	-	5	4	2	2	-	5
	Разом за модуль II:	12	6	6	-	15	12	6	6	-	15

Змістовий модуль III.											
Історія української школи і педагогіки											
6.	<i>Виховання, освіта та педагогічна думка давніх слов'ян та періоду Київської Русі. Освіта України в епохи Відродження та Просвітництва (XVI–XVIII ст.). Школа і педагогічна думка в Україні XIX–XX ст.</i>	16	8	8	-	20	16	8	8	-	20
Разом за модуль III:		16	8	8	-	20	16	8	8	-	20
Разом:		40	20	20		50	40	20	20		50

IV. Зміст дисципліни

№ з/п	4.1. Назва модулів, тем та їхній зміст	К-сть годин	
		Всього	У т.ч. лекцій
1.	Змістовий модуль I. Загальна педагогіка в системі сучасного педагогічного знання	27	6
1.1.	<i>Загальна характеристика процесу навчання як дидактичної системи</i> <i>Зміст теми</i> Сутність навчання, його методологічна основа. Рушійні сили навчального процесу. Протиріччя навчального процесу: між засвоєними знаннями і новими фактами; науковими знаннями і життєвим досвідом; між методикою викладання і розумінням навчальної інформації; між прийнятими учнями пізнавальними і практичними завданнями, що висуваються ходом навчання і наявним рівнем знань, умінь і навичок учня, рівнем його розумового розвитку. Функції навчання (освітня, виховна, розвивальна). Логіка навчального процесу (постановка мети і завдань; сприймання навчального матеріалу (чуттєве, чуттєво-образне, раціональне); 15 осмислення (розуміння об'єктів вивчення); закріплення (запам'ятовування); застосування на практиці (репродуктивне, реконструктивне, творче). Структура навчального процесу: цільовий,	11	4

	мотиваційний, змістово-операційний, контрольнорегулюючий, оціночно-результативний компоненти. Закономірності навчального процесу (за І.П. Підласим). Класифікація принципів навчання. Змістова характеристика основних принципів навчання. <i>Рекомендовані інформаційні джерела</i> 1. Бондар В.І. Дидактика. – К.: Либідь, 2005. – 264 с. 2. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 316 с. 3. Педагогічний словник / За ред. Ярмаченка М. Д. – К.: Педагогічна думка, 2001. – 516 с. 4. Слєпкань З. І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі. – К.: 2000. – 210 с.		
1.2.	<i>Форми і методи організації навчання у закладі вищої освіти</i> <i>Зміст теми</i> Види та форми навчальних занять у вищій школі: проблемно-пошукові, дослідницькі. Характеристика основних методів і форм організації освітнього процесу в сучасній вищій школі: лекція, семінар, практичне, лабораторне заняття, навчальна екскурсія, додаткове факультативне заняття, самостійна робота студентів та ін. Форми навчально-методичної роботи: робоча програма, навчальна програма, індивідуальний план роботи, методичні вказівки і рекомендації, завдання для самостійної роботи студентів, тести, навчально-методичний комплекс. Тематика контрольних, бакалаврських, дипломних, магістерських робіт. Рецензування науково-дослідних, творчих та кваліфікаційних робіт студентів. Засоби навчання: наочні засоби. Слово викладача для передачі знань, підручники, кінофільми, магнітофон, навчальні пристрої, картини, карти, таблиці, машини, прилади, препарати, моделі, колекції, інструменти, історичні і географічні карти, графіки, діаграми та ін. Технічні засоби. Відеозаписи, радіо– і телевізійні передачі, діафільми, діапозитиви, транспаранти, кінопроектори, телевізори. Технічні засоби. ІКТ (мультимедійне інтерактивне обладнання, електронні тренажери, підручники, мультимедійні бібліотеки, віртуальні музеї та лабораторії). Дистанційні засоби організації самостійної роботи. Комп'ютерне тестування в режимах on– і off–line. Форми навчання.	16	2

	Лекційне, семінарське та практичне заняття. Диспут, семінар, конференція, «круглий стіл», симпозіум, дебати, колоквиум, дистанційне навчання, дидактичні, ділові ігри, рольові ігри. <i>Рекомендовані інформаційні джерела</i> Алексюк А.М. Педагогіка вищої освіти України: Історія. Теорія: підручник для студентів, аспірантів та молодих викладачів вузів // Міжнародний фонд "Відродження". – К.: Либідь, 1998. – 560 с.		
2.	Змістовий модуль II. Історія зарубіжної школи і педагогіки	27	6
2.1.	<i>Виховання та навчання у первісному суспільстві й державах Стародавнього Світу</i> <i>Зміст теми</i> Основні теорії походження виховання. Особливості виховання на різних етапах розвитку первісного суспільства. Виховання та навчальна практика у країнах Стародавнього Сходу. Виховання й шкільна освіта в державах Стародавньої Греції Особливості спартанської та афінської виховних систем. Освіта епохи еллінізму. Зародження педагогічної теорії у філософських вченнях древньогрецьких мислителів – Демокрит (460-370 рр. до н. е.), Сократ (469-399 рр. до н. е.), Платон (427-347 рр. до н. е.), Арістотель (384-322 р. до н. е.). Виховання, школа і педагогічна думка у Стародавньому Римі. Педагогічні ідеї М. Ф. Квінтіліана. <i>Рекомендовані інформаційні джерела</i> 1. Акімова О.В. Історія педагогіки: курс лекцій. - Вінниця: Вінницька обласна друкарня, 2007. – 173 с. 2. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. – К.: «Академвидав», 2006. – 352 с.	11	2

2.2	<i>Розвиток школи, виховання і педагогічних ідей у середньовічній Європі, в епоху Відродження й Реформації та у XVII-XVIII ст.</i> <i>Зміст теми</i> Особливості освітньо-виховної практики та педагогічної думки в епоху Середньовіччя. Схоластика і її вплив на зміст і методику навчання. Розвиток університетської освіти в епоху середньовіччя. Школа і педагогічна думка у Європі в епоху Відродження (Еразм Роттердамський (1466-1536), Франсуа Рабле (1494-1553), Мішель Монтень (1553-1592), Томас Мор (1478-1535), Томазо Кампанелла (1568 – 1639), Вікторіно да Фельтре (1378-1446). Реформація. Єзуїтське виховання. Педагогічна система Яна Амоса Коменського. Шкільництво та педагогічна думка у Європі XVII-XVIII ст. Англійська педагогіка XVII ст. Педагогічна концепція Джона Локка. Дж. Локк (1632-1704 р.). Французьке просвітництво XVIII ст. Гельвецій Клод Адріан (1715-1784), Дені Дідро (1713- 1784). Педагогічні ідеї Жан-Жака Руссо. Проблеми народної освіти у період французької революції кін. XVIII ст. Народна освіта у країнах Західної Європи XVII-XVIII ст. Моніторіальна система Белл- Ланкастера. <i>Рекомендовані інформаційні джерела</i> 1. Акімова О. В., Волошина О. В. Історія педагогіки(у мнемокартах і таблицях). Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. 112 с. 2. Артемова Л. В. Педагогіка і методика вищої школи: навч.-метод. посіб. К.: Кондор, 2008. 272 с. 3. Хрестоматія з педагогіки вищої школи / за заг. ред. В. І. Лозової. Х.: Віровець А. П. "Апостроф", 2011. 408 с.	11	2

2.3	<i>Розвиток школи і педагогіки у зарубіжних країнах у XIX-XX ст.</i> <i>Зміст теми</i> Педагогічні погляди і діяльність Й. Песталоцці. Розвиток філантропізму і неогуманізму у Німеччині. Педагогічна система А. Дістервега. Педагогічна теорія Йогана Фрідріха Гербарта. Педагогічне вчення Фрідріха Фребеля. Прогресивна педагогіка Росії у XIX- поч. XX ст. (Л. Толстой, П. Лесгафт, С. Шацький). Реформаторська педагогіка зарубіжних країн у кінці XIX — XX ст. Нові тенденції у педагогічній теорії і практиці зарубіжних країн у кін. XIX – поч. XX ст. Характеристика основних наукових напрямків у зарубіжній реформаторській педагогіці кін. XIX – XX ст. (Педагогіка «вільного виховання», «Експериментальна педагогіка. Педологія», «Педагогіка прагматизму», Педагогіка «громадянського виховання», і «трудової школи», Теорія «нового» виховання і «нових шкіл». <i>Рекомендовані інформаційні джерела</i> 1. Демченко О.П.. Практикум з історії педагогіки: навч.-метод, посіб. для виклад, історії педагогіки, на допомогу студ. педагогічних ВНЗ під час самостійного вивчення теоретичних основ, підготовки до лекційних, семінарських і практичних занять. Глухів: Нілан-ЛТД, 2011. 324 с. 2. Зайченко І. В. Історія педагогіки: у 2-х кн. Кн.1. Історія зарубіжної педагогіки: навч. посіб. К.: Слово, 2010. 624 с. 3. Чернілевський Д. В., Томчук М. І. Педагогіка та психологія вищої школи. Вінниця: «Україна», 2006. 402 с.	11	2
3.	Змістовий модуль III. Історія української школи і педагогіки	36	8
3.1.	<i>Виховання, освіта та педагогічна думка давніх слов'ян та періоду Київської Русі. Освіта України в епохи Відродження та Просвітництва (XVI–XVIII ст.). Школа і педагогічна думка в Україні XIX-XX ст.</i> <i>Зміст теми</i> Виховання дітей у східних слов'ян. Виникнення й розвиток письма у східних слов'ян. Розвиток освіти й шкільництва в Київській Русі. Педагогічна думка Київської Русі. Розвиток шкільництва в Галицько-Волинській державі. Розвиток освіти і педагогічної	36	8

думки в епоху українського Відродження (XVI – перша пол. XVIII ст.). Загальна характеристика розвитку шкільництва. Виникнення і розвиток братських шкіл в Україні. Перші вищі навчальні заклади в Острозі і Києві. Острозька школа-академія. Києво- Могиллянська академія. Розвиток шкільництва на терені Запорозької Січі. Особливості розвитку освіти Лівобережної і Правобережної України у 2 пол. XVII- 1 пол. XVIII ст. Розвиток української педагогіки й шкільництва у другій половині XVIII — першій половині XIX ст. Система освіти в Україні під Російською імперією. Розвиток освіти на Правобережній та Західній Україні. Розвиток педагогічної думки (Григорій Савич Сковорода (1722-1794 рр.), Іван Петрович Котляревський (1769-1838), Тарас Григорович Шевченко (1814-1861), Пантелеймон Олександрович Куліш (1819-1897), Культурно-освітня діяльність членів гуртка "Руська трійця" (М. Шашкевич, І. Вагилевич і Я. Головацький), Олександр Васильович Духнович (1803-1865). Педагогічна система Костянтина Дмитровича Ушинського. Розвиток української педагогіки й шкільництва у другій половині XIX — на поч. XX ст. Розвиток педагогічної думки (Микола Іванович Пирогов (1810-1881), Микола Олександрович Корф (1834-1883 рр.), Христина Данилівна Алчевська (1841-1920), Юрій Адальбертович Федькович (1834-1888), Борис Дмитрович Грінченко (1863-1910), Михайло Михайлович Коцюбинський (1864-1913), Степан Васильович Васильченко (Панасенко) (1879- 1932), Іван Якович Франко (1856-1916), Леся Українка (Лариса Петрівна Косач-Квітка) (1871- 1913), Тимофій Григорович Лубенець (1855-1936). Розвиток освіти й шкільництва в Україні у XX ст. Шкільництво в Українській державі 1917-1919 рр. Освіта у перші роки становлення радянської влади в Україні (1917-1920 рр.). Розвиток українського шкільництва у період між першою і другою світовими війнами. Українська школа в роки другої світової війни і в повоєнний час. Розвиток української педагогічної науки у XX ст. Просвітницька діяльність і педагогічні погляди діячів української революції (М. Грушевський, І. Стешенко, С. Русова). Педагогічні погляди і діяльність П. Блонського. Педагогічна діяльність і теоретична

спадщина А. Макаренка. Педагогічна спадщина Г. Ващенко. Педагогічна діяльність і теоретична спадщина В. Сухомлинського. <i>Рекомендовані інформаційні джерела</i> 1. Кравець В. Історія класичної та зарубіжної педагогіки та шкільництва. Тернопіль: Світло, 2015. 409 с. 2. Левківський М. В. Історія педагогіки: [навч.-метод, посіб.]. 5-те вид. доп. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2013. 189 с. 3. Любар О. О. Історія педагогічної думки і освіти в Україні. Ч. І.К.: Освіта, 2000. 534 с. 4. Сбруєва А. А. Історія педагогіки у схемах, картах, діаграмах: навчальний посібник. / А. А. Сбруєва, М. Ю. Рисіна. Суми: СНУ, 2014. 398 с. 5. Слепкань З. І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі: навч. посіб. К.: Вища шк., 2005. 239 с. 6. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи: навчальний посібник. К.: "Академвидав", 2006. 352 с.		

4.2. Плани семінарських та практичних занять

4.2.1. Семінарські заняття

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Освіта й педагогічна думка в Європі часів Середньовіччя та епохи Відродження. Вплив Реформації на освіту	2
2.	Формування особистості у джерелах педагогічної думки епохи Просвітництва. Педагогічна система Яна Амоса Коменського	2
3.	Розвиток шкільництва та педагогічної думки у Європі XVII-XIX ст.	4
4.	Особливості розвитку освіти і педагогічної думки в Україні кінця XVIII – першій пол. XIX ст.	2
5.	К. Ушинський – основоположник наукової педагогіки і реформи школи	2
6.	Школа і педагогіка України другої пол. XIX – XI ст.	8
Разом		20

Семінарське заняття 1.
Освіта й педагогічна думка в Європі часів Середньовіччя та епохи Відродження. Вплив Реформації на освіту (2 год.)

План

I. Теоретична частина. Питання для обговорення.

1. Особливості освітньо-виховної практики та педагогічної думки в епоху Середньовіччя.
2. Схоластика і її вплив на зміст і методичку навчання.
3. Розвиток університетської освіти в епоху середньовіччя.
4. Школа і педагогічна думка у Європі в епоху Відродження (Еразм Роттердамський (1466- 1536), Франсуа Рабле (1494-1553), Мішель Монтень (1553-1592), Томас Мор (1478-1535), Томазо Кампанелла (1568 – 1639), Вітторіно да Фельтре (1378-1446).
5. Реформація. Єзуїтське виховання.

II. Практична частина.

Робота в парах: виготовлення стендової доповіді щодо основних педагогічних поглядів одного з представників епохи Середньовіччя або Відродження.

III. Рефлексія

Рекомендовані інформаційні джерела:

Основні

1. Волкова Н. П. Педагогіка: посібник для студентів вищих навчальних закладів. К.: Видавничий центр «Академія», 2003. – 576 с;
2. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка: підручник. К.: Знання-Прес, 2003. – 418 с;
3. Проніков О.К. Історія педагогіки: курс лекцій. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2015. – 440 с.

Допоміжні

1. Степанов О.М., Фіцула М.М. Основи педагогіки і психології: Навчальний посібник. – К.: Академвидав, 2006. – 520 с.
2. Фіцула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник. Видання 20ге, виправлене, доповнене. – К.: «Академвидав», 2006. – 560 с.

Семінарське заняття 2

Формування особистості у джерелах педагогічної думки епохи Просвітництва. Педагогічна система Яна Амоса Коменського (2 год.)

План

I. Теоретична частина. Питання для обговорення.

1. Педагогічна система Яна Амоса Коменського.
2. Шкільництво та педагогічна думка у Європі XVII-XVIII ст.
3. Англійська педагогіка XVII ст. Педагогічна концепція Джона Локка. Дж. Локк (1632-1704 р.).

4. Французьке просвітництво XVIII ст. Гельвецій Клод Адріан (1715-1784), Дені Дідро (1713- 1784).
5. Педагогічні ідеї Жан-Жака Руссо.
6. Проблеми народної освіти у період французької революції кін. XVIII ст.
7. Народна освіта у країнах Західної Європи XVII-XVIII ст.
8. Моніторіальна система Белл- Ланкастера.

II. Практична частина.

Проаналізуйте працю Я.А. Коменського «Велика дидактика», дайте відповіді на запитання і виконайте завдання:

- 1.1. Які три вимоги ставить автор до освіти й виховання людини?
- 1.2. Із чим порівнює педагог розум людини? Чи погоджуєтесь ви з думкою автора, який, посилаючись на Аристотеля, вважає, що розум людини подібний до «чистої дошки»: *«...Подібно до того, що, як на чистій дошці тямущий у своїй справі письменник міг би написати, а живописець – намалювати що завгодно, так у людському розумі однаково легко накреслити все тому, хто добре знає мистецтво навчання».* (див.: Коменський Я.А. Велика дидактика / Я.А.Коменський // Історія зарубіжної педагогіки [Текст]: хрестоматія / укл. і автори вступних статей Є.І.Коваленко, Н.І.Белкіна ; заг. ред. Є.І.Коваленко. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – С.102).
- 1.3. Які асоціації проводить Я.А.Коменський із розвитком тварин і рослин у природі, з одного боку, й вихованням та освітою дітей, з іншого?
- 1.4. Визначте значення педагогічної спадщини Я.Коменського для подальшого розвитку педагогічної теорії і практики, зокрема і – сьогодення. Доведіть, що в педагогічній спадщині Я.Коменського висвітлено ідею національного виховання, яка співзвучна із реаліями розвитку освіти і школи в сучасній Україні.

III. Рефлексія

Рекомендовані інформаційні джерела:

Основні

1. Акімова О. В., Волошина О. В. Історія педагогіки (у мнемокартах і таблицях). Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2017. 112 с.
2. Артемова Л. В. Педагогіка і методика вищої школи: навч.-метод. посіб. К.: Кондор, 2008. 272 с.
3. Хрестоматія з педагогіки вищої школи / за заг. ред. В. І. Лозової. Х.: Віровець А. П. "Апостроф", 2011. 408 с.

Допоміжні

1. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. [2-е видання, доповнене] К.: «Академвидав», 2014. 456 с.

Семінарські заняття 3-4.
**Розвиток шкільництва та педагогічної думки у Європі XVII-
XIX ст. (4 год.)**

План

I. Теоретична частина. Питання для обговорення.

1. Педагогічні погляди і діяльність Й. Песталоцці.
2. Розвиток філантропізму і неогуманізму у Німеччині.
3. Педагогічна система А. Дістервега.
4. Педагогічна теорія Йогана Фрідріха Гербарта.
5. Педагогічне вчення Фрідріха Фребеля.
6. Прогресивна педагогіка Росії у XIX- поч. XX ст. (Л. Толстой, П. Лесгафт, С. Шацький).
7. Реформаторська педагогіка зарубіжних країн у кінці XIX — XX ст.
8. Нові тенденції у педагогічній теорії і практиці зарубіжних країн у кін. XIX – поч. XX ст.
9. Характеристика основних наукових напрямків у зарубіжній реформаторській педагогіці кін. XIX – XX ст. (Педагогіка «вільного виховання», «Експериментальна педагогіка. Педологія», «Педагогіка прагматизму», Педагогіка «громадянського виховання», і «трудової школи»,
10. Теорія «нового» виховання і «нових шкіл».

II. Практична частина.

2. Уважно прочитайте працю Й.Г.Песталоцці «Лебедина пісня», з'ясуйте відповіді на запитання:
 - 2.1. У чому полягає суть теорії елементарної освіти?
 - 2.2. Як автор трактує природу людини? Проаналізуйте думку про те, що справжньою «суттю людської природи є вся сукупність здібностей і сил, якими людина відрізняється від усіх земних тварин, що не належать до числа людей» (див.: Песталоцці Й.Г. Лебедина пісня Й.Г.Песталоцці // Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки : хрестоматія Є.І.Коваленко, Н.І.Белкіна ;. – С. 302).
 - 2.3. Як пов'язує автор гармонійність і природність в освіті?
 - 2.4. Чи є однобічність у формуванні людини, на думку автора, природною? Як вона шкодить становленню особистості? Чи погоджуєтеся ви з думкою педагога: «Однобічність же їх розвитку ... призводить до руйнування, до розкладу і, нарешті, до загибелі тієї сукупності сил людської природи, з якої тільки й може істинним і природним способом виникнути це прагнення» (див.: Песталоцці Й.Г. Лебедина пісня [Текст] / Й.Г.Песталоцці // Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки : хрестоматія / укл. і автори вступних статей Є.І.Коваленко, Н.І.Белкіна ; заг. ред. Є.І.Коваленко. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – С.303).
 - 2.5. Які, на думку автора, засоби розвитку природних сил людини: інтелектуальних, моральних, фізичних?

2.6. Чим відрізняється освіта й виховання людей різних станів? Чи погоджуєтеся ви з думкою автора про те, що «розвиток розумових та художніх сил, достатній для селянина, недостатній для міського промисловця, а достатній для міського промисловця та ремісника – недостатній для вищих ділових кіл і науково-освічених станів і індивідів»? (Див.: Песталоцці Й.Г. Лебедина пісня [Текст] / Й.Г.Песталоцці // Історія зарубіжної педагогіки : хрестоматія / укл. і автори вступних статей Є.І. Коваленко, Н.І. Белкіна ; заг. ред. Є.І. Коваленко. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – С.316). Чи не заперечує педагог ідею гармонійного розвитку й пропагує нерівність між різними станами?

На основі аналізу праць Й.Г. Песталоцці «Лінгард і Гертруда», Й.Ф. Гербарта «Загальна педагогіка, виведена з мети виховання» з'ясуйте погляди педагогів на сутність і мету виховання..

III. Рефлексія

Рекомендовані інформаційні джерела:

Основні

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навчальний посібник. 2-ге вид., доповн. К.: Академвидав, 2012. 352 с.
2. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи. К.: Знання, 2005. 486 с.
3. Кузьмінський А.І., Вовк Л.П., Омеляненко В.Л. Педагогіка: завдання і ситуації: практикум. – К.: Знання-Прес, 2003. 429 с.

Допоміжні

1. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. [2-е видання, доповнене] К.: «Академвидав», 2014. 456 с.

Семінарське заняття 5.

К. Ушинський – основоположник наукової педагогіки і реформи школи (2 год.)

План

I. Теоретична частина. Питання для обговорення.

1. Практична і теоретична діяльність, світогляд
2. Теоретичне обґрунтування педагогіки
3. Принцип народності виховання
4. Дидактичні погляди
5. Проблема гармонійного розвитку і виховання особистості
6. Ушинський про вчителя і його підготовку.

II. Практична частина.

Розкрийте основні положення педагогіки К.Ушинського. Покажіть різноплановість, багатоаспектність педагогічних поглядів К.Д.Ушинського. Окресліть коло проблем, які найбільш повно розкриті в педагогічній концепції вченого.

III. Рефлексія

Рекомендовані інформаційні джерела:

Основні

1. Українська педагогіка в персоналіях: у 2 т. / [укл. Сухомлинська О.В., Дічек Н.П., Самоплавська Т.О.; за ред. Сухомлинської О.В.]. – К.: Либідь, 2005. – Кн. 1: X-XIX ст. – 2005. – 624 с.

Допоміжні

1. Українська педагогіка в персоналіях: у 2 т. / [укл. О.В. Сухомлинська, Н.П. Дічек, Т.О. Самоплавська / За ред. О.В. Сухомлинської]. – К.: Либідь, 2005. – Кн. 2: XX ст. – 2005. – 552 с.

Семінарське заняття 6-9.

Школа і педагогіка України другої пол. XIX – XI ст (8 год.)

План

I. Теоретична частина. Питання для обговорення.

1. Розвиток української педагогіки й шкільництва у другій половині XIX — на поч. XX ст.
2. Розвиток педагогічної думки (Микола Іванович Пирогов (1810-1881), Микола Олександрович Корф (1834-1883 рр.), Христина Данилівна Алчевська (1841-1920), Юрій Адальбертович Федькович (1834-1888), Борис Дмитрович Грінченко (1863-1910), Михайло Михайлович Коцюбинський (1864-1913), Степан Васильович Васильченко (Панасенко) (1879- 1932), Іван Якович Франко (1856-1916), Леся Українка (Лариса Петрівна Косач-Квітка) (1871- 1913), Тимофій Григорович Лубенець (1855-1936).
3. Розвиток освіти й шкільництва в Україні у XX ст.
4. Шкільництво в Українській державі 1917-1919 рр.
5. Освіта у перші роки становлення радянської влади в Україні (1917-1920 рр.).
6. Розвиток українського шкільництва у період між першою і другою світовими війнами.
7. Українська школа в роки другої світової війни і в повоєнний час.
8. Розвиток української педагогічної науки у XX ст.
9. Просвітницька діяльність і педагогічні погляди діячів української революції (М. Грушевський, І. Стешенко, С. Русова).
10. Педагогічні погляди і діяльність П. Блонського. Педагогічна діяльність і теоретична спадщина А. Макаренка. Педагогічна спадщина Г. Ващенко.
11. Педагогічна діяльність і теоретична спадщина В. Сухомлинського.

II. Практична частина.

Робота в парах: створення ментальної карти щодо діяльності одного з видатних педагогів України (на вибір).

III. Рефлексія

Рекомендовані інформаційні джерела:

Основні

1. Джуринский А. Н. История педагогики. М.: Наука, 2014. 475 с.

2. Кравець В. Історія класичної та зарубіжної педагогіки та шкільництва. Тернопіль: Світло, 2015. 409 с.
3. Левківський М. В. Історія педагогіки: [навч.-метод, посіб.]. 5-те вид. доп. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2013. 189 с.
4. Любар О. О. Історія педагогічної думки і освіти в Україні. Ч. І.К.: Освіта, 2000. 534 с.

Допоміжні

1. Сбруєва А. А. Історія педагогіки у схемах, картах, діаграмах: навчальний посібник. / А. А. Сбруєва, М. Ю. Рисіна. Суми: СНУ, 2014. 398 с.

4.3. Організація самостійної роботи студентів та критерії її оцінювання

№	Зміст завдань самостійної роботи та форми звітності	Критерії оцінювання		Бали
ЗМ1 15 год.	Скласти словник основних понять до кожної теми навчального курсу, оформити у вигляді глосарію.	своєчасність виконання завдання,	2	10
		повний обсяг виконання завдання	2	
		якість виконання	2	
		креативний підхід	2	
		кількість визначень (щонайменше 20 понять)	2	
ЗМ2. 15 год.	1. Підготувати науковий реферат про педагогічні погляди одного з історичних діячів (на вибір).	своєчасність виконання завдання	2	10
		відповідність теми та змісту	2	
		якість виконання;	3	
		повний обсяг виконання	1	
ЗМ3 20 год.	Розробити схематизований конспект міні-лекції та мультимедійну презентацію за однією із тем навчального курсу (за вибором).	своєчасність виконання завдання	2	15
		якість виконання	10	
		посилання на використані інформаційні джерела	2	
		кількість слайдів не перевищує 15	1	
Максимальна кількість балів				35

Вимоги до реферату:

Реферат виконується самостійно аспірантом за однією із запропонованих тем (теми різних доповідачів не повторюються) впродовж вивчення змістового модуля дисципліни. Захист реферату проходить на семінарському занятті, якщо тема реферату розкриває деякий аспект проблеми, що обговорюється на цьому занятті, або на консультації впродовж семестру.

Оформлення: гарнітура Times New Roman 14 пт. Інтервал між рядками – 1,5. Поля: ліве – 2,0 см; праве – 2,0 см; верхнє – 2,0 см; нижнє – 2,0 см., розміщення тексту по ширині. Сторінки реферату нумеруються. Обсяг реферату – до 25 сторінок.

Рекомендовані інформаційні джерела: див. п. VII.

V. Контроль якості знань

- ✓ *Політика щодо дедлайнів та перескладання.* Роботи, які здано з порушенням термінів без поважних причин, буде оцінено на нижчу оцінку (75% від можливої максимальної кількості балів за вид діяльності). Перескладання модуля відбувається за наявності поважних причин.
- ✓ *Політика щодо академічної доброчесності.* Письмові роботи викладач перевіряє на наявність плагіату і допускає до захисту із коректними текстовими запозиченнями не більше 20%. Списування під час модульних робіт та екзаменів заборонено (у т. ч. із використанням мобільних девайсів). Мобільні пристрої дозволено використовувати лише під час онлайн-тестування (наприклад, у програмі MOODLE).
- ✓ *Політика щодо відвідування.* Відвідування занять є обов'язковим компонентом освітнього процесу. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування, участь в представленні соціального проекту) навчання може відбуватися в онлайн-формі за погодженням із керівником курсу.

5.1. Форми і методи поточного контролю

Контроль успішності та визначення рівня навчальних досягнень аспірантів проводиться відповідно до навчально-методичної карти дисципліни.

Формами поточного контролю є методи індивідуальної усної (опитування) та письмової перевірки (конспекти, тестові завдання, моделі, стендові доповіді, презентації).

Тематичний контроль – написання тестових контрольних робіт по завершенню вивчення навчального матеріалу певного модуля.

5.1.1. Завдання для поточного контролю:

1. Педагогіка як наука. Методи педагогічних досліджень.
2. Дидактика як галузь педагогіки. Поняття навчання. Т
3. Навчання як цілісний педагогічний процес.

4. Закономірності та принципи навчання.
5. Методи, засоби та форми навчання.
6. Технології навчання у сучасній вищій школі.
7. Суть процесу виховання, його закономірності та принципи.
8. Основні напрями виховання. Методи і форми виховання.
9. Виховання в первісному суспільстві, в державах Стародавнього Сходу.
10. Виховання і школа в державах Стародавньої Греції та Стародавньому Римі.
11. Школа у середньовічній Європі, в епоху Відродження та Реформації.
12. Педагогічна система Я.-А. Коменського.
13. Шкільництво у Європі та Америці ХУІІХУІІІ ст.
14. Розвиток школи і педагогіки зарубіжних країн у ХІХ ст.
15. Реформаторська педагогіка зарубіжних країн у кінці ХІХ – ХХ ст. Основні тенденції сучасного світового шкільництва.
16. Виховання і школа Київської Русі. Українське шкільництво в ХІV-ХV ст.
17. Розвиток освіти і педагогічної думки в епоху українського Відродження (ХVІ – перша половина ХVІІІ ст.).
18. Розвиток української педагогіки й школи у другій половині ХVІІІ – першій половині ХІХ ст.
19. Педагогічна система К.Д.Ушинського.
20. Розвиток української педагогічної науки у ХХ ст. Педагогічна діяльність А.С.Макаренка та В.О.Сухомлинського.
21. Національна школа, система виховання і педагогіка у період становлення незалежної України у 90-х роках ХХ ст. – початок ХХІ ст.

5.1.2. Тематичний контроль

Зразок модульної контрольної роботи:

Модульна контрольна робота № 2.

1. Дослідіть та запишіть тлумачення дефініцій «педагогіка», «освіта», «навчання», «виховання», «розвиток» особистості в працях:

- Я.А. Коменського;
- Й. Гербарта;
- Ф.А.В. Дістервега;
- Й. Песталоцці.

2. Як за В.О. Сухомлинським можна визначити покликання людини до педагогічної професії?

Складіть таблицю:

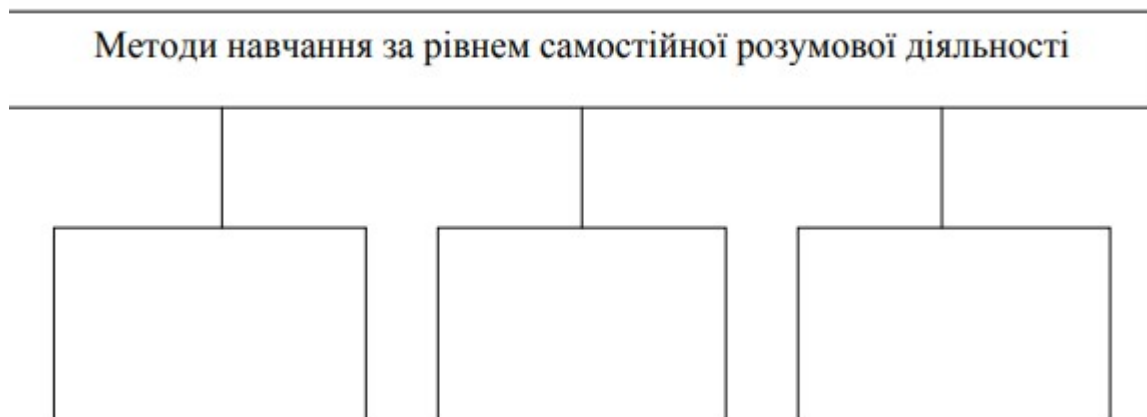
В. О. Сухомлинський радить обирати професію вчителя, якщо ...	В. О. Сухомлинський не радить обирати професію вчителя, якщо ...

(Сухомлинський В.О. 100 порад вчителю. – Порада 1. Що таке покликання до праці вчителя? Як воно формується? / Сухомлинський В.О. Вибрані твори в 5 т. – Т. 2. – К.: Вид-во «Рад. шк.», 1976. – 700 с. – С. 419-420.)

3. Проаналізуйте і співвіднесіть дидактичні системи Й. Гербарта та Д. Дьюї (з опорою на першоджерела) з точки зору використання їх елементів на сучасному етапі розвитку освіти.

4. Заповніть схему:

Заповніть схеми:

5.2. Форми і методи підсумкового контролю

Підсумковий контроль здійснюється у формі заліку із врахуванням поточного та тематичного оцінювання, а також виконання усіх видів самостійної роботи.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для заліку
90 – 100	A	відмінно
80-89	B	добре
70-79	C	
65-69	D	задовільно
60-64	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

VI. Навчально-методична карта дисципліни

Всього., лекції 20 год., семінарські 20 год., самостійна робота 50 год., форма контролю - залік

Модулі	Змістовий модуль I. Загальна педагогіка в системі сучасного педагогічного знання		Змістовий модуль II. Історія зарубіжної школи і педагогіки	Змістовий модуль III. Історія української школи і педагогіки
Теми лекцій	Загальна характеристика процесу навчання як дидактичної системи	Форми і методи організації навчання у закладі вищої освіти	Виховання та навчання у первісному суспільстві й державах Стародавнього Світу Розвиток школи, виховання і педагогічних ідей у середньовічній Європі, в епоху Відродження й Реформації та у XVII-XVIII ст.	Виховання, освіта та педагогічна думка давніх слов'ян та періоду Київської Русі. Освіта України в епохи Відродження та Просвітництва (XVI–XVIII ст.). Школа і педагогічна думка в Україні XIX-XX ст.
Теми семінарських занять	Сутність навчання, його методологічна основа. Рушійні сили навчального процесу. 5 б	Узагальнення доробків українських учених щодо освітнього процесу у ЗВО України. 5 б	Особливості освітньо-виховної практики та педагогічної думки в епоху Середньовіччя. Формування особистості у джерелах педагогічної думки епохи Просвітництва. Педагогічна система Яна Амоса Коменського. 3. Розвиток шкільництва та педагогічної думки у Європі XVII-XIX ст... 10 б.	К. Ушинський – основоположник наукової педагогіки і реформи школи. 5 б. Школа і педагогіка України другої пол. XIX – XI ст. 15 б.
Самост. робота	Опрацювання першоджерел, підготовка аналітичного огляду 10 б		Опрацювання першоджерел, термінологічний словник 10 б	Опрацювання першоджерел, написання та захист реферату 15 б
Види контролю	Модульний контроль 10 б.		Модульний контроль 10 б.	Модульний контроль 10 б.
ЗАЛІК – 100 балів				

VII. Основні й допоміжні джерела для вивчення курсу

Основні

1. Артемова Л. В. Педагогіка і методика вищої школи: навч.-метод. посіб. К.: Кондор, 2008. 272 с.
2. Барановська Л. В. Педагогіка та психологія вищої школи: навч. посіб. К.: НАУ, 2015. 240 с.
3. Бондар В. І. Дидактика: підручник. К.: Либідь, 2005. 264 с.
4. Василюк А. Сучасні освітні системи: навч. посібник / А. Василюк, Р. Пахоцінський, Н. Яковець. – Ніжин, 2002. – 139 с.
5. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи. К.: Центр навчальної літератури, 2003. 316 с.
6. Вища освіта України і Болонський процес: навчальний посібник / за редакцією В. Г. Кременя. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – 384 с.
7. Дичківська І.М. «Інноваційні педагогічні технології» / [Електронний ресурс] –http://http://pidruchniki.com/17190512/pedagogika/vidi_pedagogichnih_tehnologiy.
8. Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія / Уклад.: О.О. Любар; За ред. В.Г. Кременя. К.: Знання, 2005. 767 с.
9. Кудіна В.В., Соловей М.І., Спіцин Є.С. Педагогіка вищої школи / В.В.Кудіна, М.І.Соловей, Є.С.Спіцин. – К.: Ленвіт, 2007.
10. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи. К.: Знання, 2005. 486 с.
11. Методичні рекомендації для розроблення профілів ступеневих програм, включаючи програмні компетентності та програмні результати навчання / пер. з англ. Національного експерта з реформування вищої освіти Програми Еразмус+, д-ра техн. наук, проф. Ю. М. Рашкевича. Київ: ТОВ «Поліграф плюс», 2016. 80 с.
12. Мороз О. Г. Педагогіка і психологія вищої школи : навч. посіб. / О. Г. Мороз, О. С. Падалка, В. І. Юрченко; за заг. ред. О. Г. Мороза. – К. : НПУ, 2003. – 267 с
13. Мосіяшенко В. А. Історія педагогіки України в особах : Навч. посіб. для пед. вузів. – Суми. ВТД «Університетська книга», 2005.
14. Народна педагогіка: світовий досвід / Уклад.: А.І.Кузьмінський, В.Л. Омеляненко. Київ: Знання-Прес, 2003. 124 с.
15. Овчарук О. Компетентності як ключ оновлення змісту освіти // Стратегія реформування освіти в Україні: Рекомендації з освітньої політики. К.: К.І.С., 2003. С. 13-42.
16. Педагогіка вищої школи : навчальний посібник / З. Н. Курлянд, О.С. Цокур та ін. ; за ред. З. Н. Курлянд. – 3-е вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2007. – 495 с.
17. Професійна педагогічна освіта: становлення і розвиток педагогічного знання: монографія /за ред. проф. О. А. Дубасенюк. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – 443 с.

18. Сбруєва А.А., Рисіна М.Ю. Історія педагогіки у схемах, картах, діаграмах: Навчальний посібник. Суми: СумДПУ, 2000. 208 с.
19. Сисоєва С., Соколова І. Нариси з історії розвитку педагогічної думки: навч. посіб. для студентів. К.: Центр навчальної літератури, 2003. 308 с.
20. Туркот Т.І. Педагогіка вищої школи: Навч. посібник. – К.: Конкор, 2011. – 628 с.
21. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. – К.: «Академвидав», 2006. – 352 с.
22. Хрестоматія з педагогіки вищої школи / за заг. ред. В. І. Лозової. Х.: Віровець А. П. "Апостроф", 2011. 408 с.
23. Чернілевський Д. В., Томчук М. І. Педагогіка та психологія вищої школи: навч. посібник. – Вінниця: «Україна», 2006. 402 с.

Допоміжна

1. Адаменко О. В., Курило В. С. Особливості і тенденції розвитку педагогічної науки в Україні у другій половині ХХ століття // Рідна школа. – 2012, № 4-5 (квітень–травень) – С. 39-43.
2. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України. Історія. Теорія [підруч. для студентів, аспірантів та мол. викладачів вищ. навч. закл.]. К.: Либідь, 1998. 558 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського: <http://www.nbuv.gov.ua/>
2. Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського : <http://www.dnpb.gov.ua/>
3. Наукова бібліотека УДУ імені Михайла Драгоманова: <http://lib.udu.edu.ua/>

VIII. Доповнення та зміни, внесені до робочої програми в 20__/20__ н.р.¹
